

נושא השיעור: שטחים פתוחים

כתבה: [טיול הולך ונעלם](#)

מטרות השיעור

- ✓ התלמידים יכירו שטחים פתוחים שונים ברחבי הארץ ואת סכנות הפיתוח המאיימות עליהם.
- ✓ התלמידים יתוודעו לקיומם של מאבקים ציבוריים הפועלים למען שימור והגנת השטחים הפתוחים.
- ✓ התלמידים יעשו בשימוש ב'גוגל מפות'.

קישור לתוכנית הלימודים

אקולוגיה - מעורבות האדם במרכיבי הסביבה והשלכותיה – הרס בתי גידול לצד דרכים לשמירה על מערכות אקולוגיות.

גיאוגרפיה – שטחים פתוחים

שכבות גיל: חטיבה, תיכון

ידע קודם: בית גידול, שטחים פתוחים

משך השיעור: שיעור כפול

פעילות פתיחה: (10 דק')

פתחו את השיעור עם הקרנת המצגת המצורפת למערך זה, והציגו לתלמידים את המקרה של היישוב אירוס שהוקם על גבעות הכורכר מערבית לנס ציונה. בשקף 4 יש קישור לסרטון שאורכו כ- 04:30 דק'.

שיעור 1:

לאחר הצגת סיפור המקרה של היישוב אירוס, אמרו לתלמידים כי בארץ ישנם עוד שטחים פתוחים שנמצאים בסכנת פיתוח. חלקו את הכיתה ל-7 קבוצות, והסבירו להם כי כל קבוצה תקבל קטע קריאה מתוך הכתבה [טיול הולך ונעלם](#) העוסק בשטח טבעי הנמצא בסכנה (הכרטיסיות מצורפות בהמשך למערך זה). כל קבוצה תתבקש לערוך "טיול וירטואלי" בשטח בעזרת 'גוגל מפות', ולהכין מצגת שאותה יציגו לאחר מכן לכל הכיתה. כמו כן, כל קבוצה מתבקשת לעצב ולתכנן שלט שיוצב בשטח ויתאר בצורה תמציתית אך מעניינת את חשיבות השטח ומדוע חשוב לשמור ולהגן עליו (דף הנחיות לכל קבוצה מצורף גם כן למערך).

שיעור 2:

כל קבוצה תקבל 2-3 דקות להציג את המצגת שהכינה, ובו תסביר לשאר הכיתה על השטח שעליו קראה – מה ייחודו, מהי סכנת הפיתוח על האזור, מהי עמדתם בנושא, וכן תציג את השלט שתכננה. ערכו בין הקבוצות תחרות על השלט המוצלח ביותר, מבחינת תוכן, יצירתיות ואסתטיות.

הצעות להמשך פעילות בנושא שטחים פתוחים:

- במידה ומתאפשר צאו עם הכיתה לסיור באחד מאותם שטחים, כאשר התלמידים הם אלו שיתכננו וידריכו את הטיול במקום.
- בקשו מהתלמידים לאתר שטחים פתוחים נוספים המצויים בקרבת בית הספר או מקום מגוריהם, ולברר האם קיימת תוכנית בנייה או פיתוח שמאיימת עליהם. כמו כן, עודדו את התלמידים לאמץ את השטחים הפתוחים הקרובים לבית הספר וארגנו בהם סיורים לימודיים, מבצעי ניקיון, ואף אירועי גיבוש כיתתיים.

עמק נרקיסים ומערות קבורה

בחלקה הצפוני של העיר הכי סואנת בישראל – תל אביב-יפו – נמצא אחד מאתרי הטבע האחרונים שנותרו לעיר, ולכל גוש דן, להציע – מתחם דרום גלילות. באזור זה מספר מתחמים טבעיים: עמק הנרקיסים (שמורת הנרקיסים), הממלא את החורשה בחודשי החורף בפריחה לבנה – באזור זה יש את ריכוז הנרקיסים הגדול ביותר במרכז הארץ. מדרום לעמק הנרקיסים עובר נחל אחיה המהווה את יובלו המערבי ביותר של הירקון ודרומית לנחל נמצא אתר ארכיאולוגי בשם מערות אפקה. אתר זה מכיל 8 מערות קבורה מהתקופה השומרנית שהשתמרו בצורה יוצאת דופן על רכס הכורכר. מסביב לאתר הארכיאולוגי קיימים שדות בור (שדות לא מעובדים), שהם למעשה האחרונים במרכז הארץ ובהם פריחה של למעלה מ-240 מיני צמחים, ביניהם כלניות, אירוסים, חצבים ועוד. בנוסף, המקום מהווה בית גידול לבעלי חיים רבים כמו תנים, נמיות, ארנבות שדה, מכרסמים, צבים, חרקים שונים, ציפורים ייחודיות ועוד. בצמוד לשטחים אלו נמצאת חורשת דרזנר שמלאה בעצים שהועתקו לאזור מאתרי בניה ברחבי תל אביב-יפו, כאן הם השתקמו ומלבליים מחדש ויוצרים מארג אקולוגי ייחודי ביותר בלב המטרופולין וגוש הבטון.

תכנית הבנייה: תכנית בנייה ופיתוח, שמקודמת על ידי מנהל מקרקעי ישראל, כוללת את בנייתן של כ-10 אלף יחידות דיור, מרכזי מסחר ותעסוקה, והקמת מבנים ציבוריים בשטח שנקרא דרום גלילות. גבולות התוכנית, ששטחה משתרע על פני 1,870 דונם הם נתיבי איילון (כביש 20) ממזרח, כביש 5 מצפון, כביש 2 ממערב ושכונת רמת אביב ג' מדרום. השטחים הטבעיים שבהם עוד ניתן לטייל נמצאים במזרחו של שטח זה והשטחים המערביים הם שטחים מופרים שבהם יש כיום מגרשי מכוניות ומזבלות פיראטיות. תוכנית הבנייה המקורית כללה את הרס כל עמק הנרקיסים ורובו של שטח הבור.

עו"ד יואב קרמר, יליד השכונה ממובילי המאבק לשימור האזור, מתנגד לתכנית הבנייה וגייס גופים סביבתיים ורבים מאנשי הקהילה כדי להיאבק בה. "הגשתי התנגדות לוועדה המחוזית לתכנון ובנייה. עשרות מאנשי הקהילה הגיעו לתמוך במאבק והוועדה המחוזית הייתה מאוד קשובה ומבינה. אמרנו שזו תכנית פוגענית בצורה לא-מיידית לסביבה, לטבע ולחי, ושהיא גם לא טובה מבחינה אורבנית. הצגנו תכנית חלופית והסברנו שבמקום לבנות פארק על שטחים מופרים (מגרשי המכוניות ושאריות אתר הדלק והגז) כל מה שצריך לעשות זה לשנות את מיקום הפארק שבתוכנית המקורית לאזור שלחלק הדרום מזרחי של אזור דרום גלילות שהוא השמור, היפה, הטבעי והנגיש ביותר".

בחודש מאי 2019 הוציאה הוועדה המחוזית לתכנון ולבנייה "החלטת ביניים" והורתה לרשות מקרקעי ישראל לתכנן מחדש את התוכנית הבינוי ולהעתיק את הבינוי מהחלק הדרום-מזרחי של המתחם לחלקו הצפוני ובעקבות החלטה זו, כיום ממתינים לתוכנית החדשה.

איך מגיעים: ברמת אביב ג', רחוב דרזנר 2 (מרכז קהילתי רוזין), יוצא שביל עפר המוביל ישירות לתוך חורשת דרזנר. אין להיכנס עם רכבים פרטיים לשטח הטבעי.

[עמק הנרקיסים במחלף גלילות \(מתוך "שש" עם עודד בן עמי – 16.01.08\):](#)

[סרטון הדמיה של תכנית הבנייה:](#)

עופות דורסים בשמורת תל פארס

שמורת תל פארס משתרעת סביב הר הגעש המזרחי בגולן, הר פארס, המתנשא לגובה 929 מטר. הצמחייה שגדלה על מדרונות ההר כוללת בין היתר את העשן הרפואי, וינקה עשבונית, חלבלוב עב-הזרע ועוד. שמורת תל פארס מיוחדת ביותר בשל קרבתה לאזורי קינון ומשום שעופות רבים מגיעים אליה כדי למצוא מזון. בין השאר ניתן, עדיין, לראות כאן את הנשר המקראי, שנמצא בסכנת הכחדה חמורה בישראל, את [הרחם המדברי](#) אשר מוגדר בעולם כ"מין בסכנת הכחדה" ובישראל כמין ב"סכנת הכחדה חמורה", ואת העיט הניצי.

תכנית הבנייה: בסביבת שמורת תל פארס מתוכננת להיבנות חוות טורבינות רוח במסגרת יוזמה של חברה מסחרית בשם "אנלייט" המקדמת את התוכנית. לפי התוכנית יפעלו בה 42 טורבינות, בגובה 150 מטר כל אחת. לפי החברה להגנת הטבע, הקמת הטורבינות תוביל לצמצום אוכלוסיית הנשרים, שכבר כיום נמצאת בסכנת הכחדה. מלבד הנוק למערכת האקולוגית, צפויה פגיעה ממשית גם בערכי הנוף והטבע הייחודיים לישראל, כולל האפשרות לצפייה בעופות הייחודיים במרחב המחייה הטבעי שלהם.

יש לציין כי בין היזמים לרשות הטבע והגנים הושגו הסכמות שאומצו על ידי הוועדה הארצית לתכנון ולבנייה של תשתיות לאומיות (ות"ל). ההסכמות כוללות הפעלת מערכת של תצפיות ומכ"מ שיאתרו מראש עופות שיתקרבו למתחם הטורבינות, ויוכלו לדומם חלק מהן כדי למנוע פגיעה בבעלי הכנף.

איך מגיעים: [נוסעים](#) על כביש 98 צפון ברמת הגולן ופונים לדרך לא סלולה המובילה לשמורת תל פארס, ממזרח ליישובים יונתן וקשת. חשוב לציין כי רוב האזור הוא שטח צבאי סגור, ובחלקו פזורים שדות מוקשים. לכן יש להיות ערניים, להיצמד לשבילים המסומנים ולא לרדת מהם ולהישמע לשילוט במקום.

(מורי, "טיול הולך ונעלם", זווית, 15 באוקטובר 2019)

[המחאה נגד הקמת הטורבינות בצפון – מתוך כאן חדשות:](#)

[טורבינות רוח לא בכל מקום – סרטון של רשות הטבע והגנים:](#)

בריכת המלח חורשת אקליפטוסים

בסמוך למושבות מזכרת בתיה ויציץ קיימת שמורת טבע קטנה (80 דונם) בשם עיינות גבתון, ולצידה שני פסי רכבת. בשמורה בריכת מים גדולה (שהיתה בעבר ביצה), שמימיה מלוחים (ושאסורה לרחצה). מזה מספר שנים השמורה נמצאת בתהליכי שיקום במטרה להשיב אליה את בעלי החיים והצמחייה שנפגעו בעת ייבוש הביצה בקום המדינה. אף על פי שהכניסה למים אסורה, המטיילים באזור יכולים להינות מהטבע המקיף את הבריכה – חורשת אקליפטוסים בכניסה לשמורה, צמחי מים, מיני פרחים רבים כמו פרג אגסי ומעוג אפיל ומיני חרקים ודו-חיים כמו טריטון הפסים (ממשפחת הסלמנדריים), שנמצא בסכנת הכחדה. בקצה השמורה ניתן להגיע לגבעה בולטת בשם תל מלוט, שעליה הוקם מצפור לזכר רפנאל מוסקל ז"ל, לוחם שנפל במלחמת לבנון השנייה.

תכנית הבנייה: תל מלוט לא נחשב לחלק משמורת הטבע של עיינות גבתון ולכן שטחו אינו מוגן מפני פיתוח. לפי תכניות הבנייה, פסי הרכבת הממוקמים בסמוך לשמורה יורחבו ופסי רכבת נוספים יונחו על מחצית מתל מלוט. בניית מסילת הרכבת בסמוך לשמורת הטבע עלולה לשבש את תהליך השיקום שבוצע במקום ועלולה להיגרם פגיעה בבעלי חיים ובצומח שהובאו למקום. בתגובה, תושבי האזור [הפיצו עצומה](#), שקוראת להגן על השמורה.

איך מגיעים: למגיעים ברכב ניתן לחנות בחניון בית העלמין של מושב יציץ, לאחר מכן לחצות ברגל את המעבר שמתחת למסילת הברזל והפנייה הראשונה ימינה תוביל אתכם אל התל שבקצה השביל, ממנו ניתן לצפות בבריכה.

(מורי, "טיול הולך ונעלם", זווית, 15 באוקטובר 2019)

[סרט מצפה רפנאל ומעינות גבתון:](#)

אירוס הארגמן וצבי ים

במהלך חודשי הקיץ חופי נתניה מציעים למבקרים בילוי בחופים נקיים ומתוחזקים, אבל הם שווים ביקור גם בחודשי החורף, תקופה שבה פריחת אירוס הארגמן בשמורת האירוסים הקרובה לחוף נמצאת בשיאה. השמורה ממוקמת על גבי גבעות הכורכר שמשקיפות על החוף וניתן לטייל בה במספר שבילים מוסדרים להליכה. השביל הראשי, המסומן בכחול, יוביל אתכם עד לחוף הים ויציע נוף נפלא לים הפתוח. בין חוף התכלת לחוף פולג נמצא אחד מאתרי הטלת הביצים החשובים של צבי ים, שנמצאים בסכנת הכחדה.

תכנית הבנייה: עיריית נתניה מתכננת לבנות מרינה מדרום לחוף ארגמן, מול הר הזבל הנמצא בהליכי פינוי. "בניית המרינה תפגע בחוויית הביקור ב'שמורת האירוסים', תפגע בהטלת הצבים הרכים ותגרום להאצה של הרס המצוק החופי" אומר ניר פפאי, סמנכ"ל החברה להגנת הטבע. "בניית מרינה באזור זה תשבש את מנגנון הסעת החולות המזין את החופים, תוביל לגריעת חול מהחופים וצמצום שלהם. כתוצאה מכך תפגע יכולתו של האזור לשמש אתר הטלה לצבות העולות מהים בחודשי האביב. בנוסף, גריעת החול תצמצם את ההגנה על מצוקי הכורכר הגבוהים והמרשימים באזור זה ותוביל להאצה בקצב ההתמוטטות שלהם."

איך מגיעים: הכניסה לשמורה משדרות בן גוריון שבנתניה, לכיוון מזרח. מכביש החוף יורדים במחלף פולג ולאחר ק"מ אחד חולפים על פני השמורה משמאלכם. מבצעים פניית פרסה ונוסעים עד הכניסה לשמורה.

(מור, י., "טיול הולך ונעלם", זווית, 15 באוקטובר 2019)

[חדר החדשות - שמורת האירוסים בנתניה \(2013\):](#)

המעיינות ברכס לבן

במקום ללכת לים, לתושבי הרי יהודה המרוחקים מחופי הים התיכון, בוחרים בחלופה מרעננת בקרבת הבית: אזור רכס לבן. אזור זה הוא שטח פתוח במערב ירושלים, המתנשא מצפון לנחל רפאים ובו מספר מעיינות. פסגות הרכס מתנשאות [לגובה](#) של למעלה מ-750 מטר מעל פני הים.

לרכס לבן יש חשיבות סביבתית גדולה ביותר, עקב היותו חלק מאגן האיסוף וההזנה התת קרקעית של מעיינות האזור. המעיינות הם נכסי מורשת תרבותית-היסטורית ומשמשים מוקד בילוי והנאה בטבע לציבורי נופשים ומטיילים.

מדובר בנוף טבעי ייחודי הממוקם ממש בשולי העיר ירושלים שמהווה מרחב מחייה לבעלי חיים ולצמחים שונים, ביניהם צבאים, שועלים, דורבנים, יערה איטלקית, בן-סחלב צרפתי, דבורנית גדולה, סחלב אנטולי ודבורנית הדבורה.

תכנית הבנייה: הבנייה מתוכננת בשולי העיר הדרום מערביים, למרגלות מושב אורה. התכנית כוללת הקמת שכונת מגורים חדשה בהיקף של כ-5,250 יחידות דיור, מלונאות, שטחים ציבוריים, תעסוקה ומסחר וחנון "חנה וסע". בעקבות הבנייה, עלולה להיגרם ירידה בכמות המים שתזרום למעיין עין לבן, והוא אף עלול להיות יבש לאורך רוב ימות השנה. כמו כן, קיימת אפשרות סבירה שהשטח מזין מעיינות נוספים אחרים, שעלולים להיפגע. "עין לבן הוא המעיין המפורסם והבולט ברכס לבן", מסבירה נעמי צור מייסדת ויו"ר קרן ירושלים ירוקה ולשעבר סגנית ראש עיריית ירושלים. "זהו אתר קהילתי והוא חלק מהנוף של העיר. הוא בעצם נכס של השכונה. זה סיפור עצוב בלי סוף שמח: התכנית עברה את כל ההתנגדויות ועברה את הוועדה המחוזית. יכול להיות שיהיו כל מיני עררים, אך השלב הבא למניעת הבנייה יהיה רק להגיע לבג"ץ עם עתירות. רכס לבן אבוד ומי יודע אם עין לבן יינזק או לא. אנחנו יודעים מאיפה המים נובעים אבל לא יודעים מאיפה הם מגיעים ואיזה מערכות אקולוגיות ייפגעו בדרך."

איך מגיעים: רכס לבן ממוקם קרוב לגן החיות התנכי. ניתן לחנות במגרש החנייה של גן החיות ולהמשיך ברגל על שביל העפר המסומן בסימון שבילים כחול עד שמגיעים למדרגות שעולות ימינה אל עין לבן. קיים באזור שילוט.

(מור, י., "טיול הולך ונעלם", זווית, 15 באוקטובר 2019)

[מפת התוכנית. מקור: משמר התכנון, לקוח מתוך אתר גלובס:](#)

[נלחמים על הבית – "רכס לבן", מתוך אתר המועצה האזורית מטה יהודה:](#)

גבעות דרומיות במודיעין

גבעות הדרומיות של מודיעין נמצא שטח פתוח וטבעי, גדוש במיני צומח וחי ובאתרים ארכיאולוגים. שלוש הגבעות בשטחה הדרומי של העיר המתמלאות בפריחתם הצבעונית של הכלניות, הרקפות והנוריות בעונת החורף והאביב. לצד הפריחה המרהיבה ובניגוד למבנים החדשים של העיר הצעירה והמתפתחת, ניתן למצוא על שלוש הגבעות את השרידים הארכיאולוגיים חורבת חדת, חורבת בארית (בווירה) וחורבת קנובה. בנוסף, שטחן משמש כבית גידול לבעלי חיים ייחודיים הנמצאים באזור, ביניהם צבאים, דורבנים, שועלים, תנים וצבועים.

תכנית הבנייה: באזור הגבעות אמורות לקום שכונות מגורים נוספות, מהלך שאותו יוזם משרד הבינוי והשיכון. בשנת 2008 המועצה הארצית לתכנון ולבנייה המליצה בפני הוועדה המחוזית שלא לעבור לשלב ב' של העיר מודיעין, לפחות עד מיצוי המלא של שלב א', ועד לעדכון תכנית המתאר הארצית לבנייה, לפיתוח ולשימור. כמו כן קבעה המועצה הארצית לתכנון ולבנייה כי עם המשך פיתוח העיר ראוי להתחשב בערכי הטבע הייחודיים בסביבתה. "בעקבות מאבק ציבורי ארוך שנים שהובילה החברה להגנת הטבע ביחס עם תושבי מודיעין" מסביר פפאי, "בתכנית המתאר של העיר הוחלט לבטל את הייעוד של השטח לבנייה ולהשאירו לתכנון בעתיד וזו בהחלט התפתחות חשובה לעתידו של השטח".

איך מגיעים: כביש 431 מזרח, מסתיים במודיעין. בכניסה ליישוב, ברמזור, פונים דרומה לשדרות חשמונאים. ממשיכים בעלייה ובמורד (כ-1.5 קילומטרים). בקצה הירידה, ברמזור, פונים שמאלה לדרך מנחם בגין, ובכיכר השנייה (שבמרכזה פסל מגן דוד) עולים בעלייה קטנה לדרך עפר. פותחים את גדר הבקר (וסוגרים אחריכם) ונוסעים כ-200 מטר בדרך העפר. באמצע השביל ישנה תלולית עפר, ומימין רחבה עם ערימת אדמה. כאן מתחיל שביל ההליכה דרומה, שסימון השביל שלו שחור ובהמשך כחול.

(מזר, י., "טיול הולך ונעלם", זווית, 15 באוקטובר 2019)

[תושבים למען שימור הגבעות במודיעין \(2012\):](#)

ארץ המכתשים ומפרץ אילת

ארץ המכתשים (או ארץ בראשית) הוא חבל ארץ המתפרש על שטח נרחב – אורכו כ- 40 קילומטר (מצפון לדרום) ורוחבו כ-35 קילומטר (ממזרח למערב) – באזור הר הנגב. באזור זה, הכולל את מדבר צין, נמצאים חמישה מכתשים – מכתש רמון, המכתש הגדול, המכתש הקטן ושני מכתשי עריף, אשר נוצרו בסדרת תהליכים גיאולוגיים שנמשכו עשרות מיליוני שנים ומוקפים מכל עבר בצוקים זקופים.

בכל אחד מהמכתשים, המהווים תופעת טבע ייחודית בעולם, קיים מגוון עשיר של נופים ותופעות גיאולוגיות שחלקן הפכו למוקדי תיירות וטיול כגון דרך היין בנגב (רצף התיישבותי חקלאי-תיירותי חדש בהר הנגב), מעלה עקרבים ונחל גוב, נחל צין ועוד. בעלי החיים הנראים באזור אופייניים לנוף מדברי וביניהם יעל נובי, זאב מצוי, צבוע מפוספס, תן זהוב ודורסי יום. נופי הצומח הייחודיים לאזור שייכים לקבוצת הצומח הערביתית וכוללים את האלה האטלנטית, ריבס המדבר, שקד רמון וצלפים.

עומר כהן, מורה דרך שמתמחה בסיורים אקולוגיים-סביבתיים, ממליץ על מסלול מיוחד בארץ המכתשים: "יש מסלול מאתגר, אך לא קשה מדי, שעובר בין המכתש הקטן למכתש הגדול, דרך נחל ימין ונחל חתירה מול נוף מדברי יפה ומצוקי, מעיינות ואפילו פריחה ברוב עונות השנה. המעיינות משמשים לא רק את האדם, אלא גם את החי בסביבה – יעלים, ציפורים ועוד. מיטיבי הלכת יכולים לטפס ב'מעלה פלמ"ח', מסלול תלול שנקרא על שם המסע הגדול שעברה באזור פלוגה ג' של הפלמ"ח ב-1944."

בקצה הדרומי של הנגב נמצא מפרץ אילת, שידוע כבית הגידול הצפוני ביותר בעולם לשוניות אלמוגים. ייחודיותה של שונית זו נובעת בן השאר ממגוון ביולוגי גבוה מאוד, אך כפי שהתגלה בשנים האחרונות גם מעמידות ייחודית של אלמוגי מפרץ אילת לטמפרטורות הגבוהות מטמפרטורת המקסימום הרב שנתי. בזמן שבשוניות אלמוגים אחרות בעולם מתרחשים אירועי הלבנה המוניים (mass bleaching events) מצב בו אובד הצבע של האלמוגים לאורך קילומטרים רבים מאוד של שונית, והשלד הלבן נראה דרך הרקמה השקופה שלהם. ההלבנה מתרחשת בעקבות עזיבת האצות השיתופיות החיות בתוך רקמת האלמוג בעיקר כתוצאה מטמפרטורות מים גבוהות באופן חריג. האצות מספקות חלק גדול מהמזון של האלמוג, ובעקבות זאת מתרחשת הרעבה של האלמוגים שעלולה אף להביא למותם של אלמוגים רבים. שונית האלמוגים של מפרץ אילת מצליחה בינתיים להחזיק מעמד למרות איומים וזיהומים קשים שהיו בעבר במפרץ והוסרו (זיהום בנפט, בביוב של העיר ועל ידי כלובי הדגים), אך עדיין מרחפים מעליה איומי פיתוח לא מועטים וסכנות שטומן בחובו שינוי האקלים.

תכנית הבנייה: באזור מתוכנן להיבנות תוואי מסילת רכבת, מתחנת דימונה מזרחה לכיוון חצבה ומשם תמשיך המסילה דרומה לאורך הערבה עד מפרץ אילת (באורך כולל של 240 קילומטר). הפרויקט, צפוי לגרום לפגיעה ממשית בערכי טבע ונוף, בבתי גידול, במשטר זרימות נחלים, וגם לקטוע מעברים אקולוגיים. בנוסף קיים איום ממשי על שונית האלמוגים כתוצאה מבניית נמל המפרץ באילת. נמל המפרץ המתוכנן צפוי להגביר את תנועת ספינות המשא וכך לסכן את השונית הייחודית בין השאר גם בשל עבודות התשתית (חפירת "תעלה" שתביא את הים לתחנת הרכבת).

(מור, י., "טיול הולך ונעלם", זווית, 15 באוקטובר 2019)

[תרשים נוף סכמטי של ארץ המכתשים – לקוח מתוך אתר מו"פ מדבר וים המלח:](#)

[התואי המתוכנן למסילת הרכבת \(צילום והדמיה: החברה להגנת הטבע\):](#)

[פגיעה בשמורת אלמוגים באילת:](#)

